

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинің органы

№ 160 (9843) | 1975 чылдың июль 10, четверг

1975 чылда үндезлеттинген | Өртү 2 кеп.

Л. И. Брежневтин В. Брандт-биле

ужурашканы

Июль 9-та СЭКП ТК-ның Чингис секретары Л. И. Брежнев ГДП-нин Даргазы Вилли Брандт-биле беседа кылган.

Санап-оңалдар солтулгазынын үезинде Л. И. Брежнев болгаш В. Брандт олар ССРЭ биле ГФР-нин арасында харылааларын аны-бүрү талаларына улам ылайы мыйлайт чагай бурунгаарлашканын чугулазын оңалар демдегелөөр. Ол бурунгаарлашканын чедилип алырында СЭКП-нин болгаш ГДП-нин, ий чурттарын ча-

ктарынын күженишканын бараан болур деп, олар демдегелөөр.

В. Брандт совет улустун политиктиг, хой-ниги болгаш күш-ажыгы амырлары-биле хандыр таныжар арганы анаа бергени дээш сатканын ханымын ооруп четтиргенин илергейлээ. В. Брандт бүгү-ле черлерге анаа көргүскен өвилен чагай хүлөп алышканын дээш чүрөктүн ханымын ооруп четтиргенин илергейлөөн.

(СЭТА).

«МОЛНИЯ-2» СЭТА-НЫН ДЫНАДЫ

Черик кылмал спутниктерин ажыглап тургаш харылаа системаларын улам ийди хөгжүдеринин программасын дүүштүр 1975 чылдын июль 8-те Совет Эвилелине системанын ситимтер хемчээлиг чалгылар дналоонунга ажылаары хандыр улустур харылаары аппаратураын харылаары «Молния-2» спутникти белик элестиг орбитаже салып үндүрери ботталдырган.

Харылаары «Молния-2» спутникти Совет Эвилелине телефон-телеграфтын иракка харылаары ажылаары, ССРЭ-нин Тел телевидениенин программаларын Орбита четкиинин пункттарында дамчыларын база улустар арасында калы ажылаажылаары хандырдырды тазыштыр кергелээ.

Спутниктин боюнда, телевидение программаларын дамчылар болгаш хой калылаары радио харылаары ирак-улаакка ботталдырды аппаратурадан аштыла, командалар-хем түзүшкүн комплекцияны, а ол ишкеш орбитанын чигелел, тазыштырды системанын аппаратураын болгаш спутникти энергия хандырдырды тургузтуган.

«Молния-2» спутникти дамчылар харылаары айттырган программа-биле дүүштүр чорудар.

СЭКП Төп Комитетинде болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинде

СЭКП ТК-ның Политбюроу болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелинің 1975 чылдың июль 24—26-да Будапештеге бооп эрткен ХХІХ сессиянын түнелдеринин дугайында СЭКП ТК-ның Политбюроу кежигүну, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгин баштаан Совет Эвилелинің делегациязынын өткөдүн чугулаажыл көргөн.

Сессиянын хүлөп алган шийтирлеринин улут ужурудузун демдегелештирип, СЭКП ТК-ның Политбюроу болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели 1976—1980 чылдарда ЭДЧ кежигүнери чурттарын хой талаларын итерастыг хемчеглеринин Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелинин практикасында өй-не болгаш сессияга чүүдүлүг деп көрдүнгөн дугуржугалары паны ЭДЧ чурттарын чугула политиктиг болгаш экономиктиг документ болушун, оларын улус ажыл-агыйына база акыдуна калы ажылаажылаары хөгжүдерине калы кылган, өй улут хемчеглерин оларын амырларга ботталдырып хандыр хүлөжүлгө болгаш бот-боттарында арасында ажыл-агыйы харылаа-хол бааларын ажыктын белгилерине догум болур деп, сессия ханымын-биле демдегелээ.

1976—1980 чылдарда улус ажыл-агый панын аялган тазыштыр талазы-биле ЭДЧ кежигүнери чурттарын болгаш Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелинин органынын кылп чоруткан ажылынын үезинде ЭДЧ кежигүнери чурттарын улус ажылаажылынын аны-бүрү талаларына экономиктиг болгаш өртем-техниктиг хөгжүлгөң кол улангышканын толдартылган база оларны ботталдырган талазы-биле толдартып хемчеглер дугуржугаларын олар хемчеглер социалист чурттарын деп каттыштырылазын чагыштыр аян болгаш сыры каттыжылаары улам ийди быжылаарына догум болур. Планын экономиканын күжүну болгаш амырлары арганын, социалист системанын улам-на өзү турар экономиктиг күчү-шылдынын дугайын социалист дем каттыштырыла чурттарын ажыл-агый хөгжүлгөңде чедишкенин херечиле турар, ол чедишкенин чеди алдырында ЭДЧ чурттарын акыдуна партияларын болгаш чактарын идекпейлг, дугуржугалары дамгыш политиктиг ажыл-чорудулгазы дузалаан.

ХХІХ сессиянын хүлөп алган шийтирлерин СЭКП-нин, акыдуна коммунист болгаш ажыктын партияларын чагылыш чок, интернационалч политиканын тилел.

ЭДЧ чурттарын акыдуна калы ажылаажылаары болгаш экономиктиг интеграциянын үзүктел чок калбарына болгаш ханылаарына оларын белини илергейлээр турар, оларын экономиканын шакпын өзүлгөң болгаш чоруп чагай байдалын депшилин улам ийди белини ол шийтирлер дүргөдөлүгү турар деп, СЭКП ТК-ның Политбюроу болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели саяпат.

ХХІХ сессиянын айткан хемчеглерин ботталдырып боттарынын мурнуна турар улус ажыл-агый сорулааларын ук чурттарын шийтирлээринге немеле болдунар аргаларын ажылаары арга, келер беш чылда болгаш оңалар үр перспективада калы ажылаажылаары болгаш социалист интеграцияны улам ийди ханылаарына догум болур дээрине бузуренин СЭКП ТК-ның Политбюроу болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели илергейлээр турар.

ЭДЧ-нің ХХІХ сессиянын ССРЭ-нің делегациянын ажыл-чорудулгазын чуудат, деп көргөн, СЭКП ТК болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлели сессиянын шийтирлерин бүрүн болгаш чоруп өйүне күжүлгөң хандыр турар эржеж чоруга хемчеглерин ажылаары кылганын болгаш ботталдырып чоруп совет органдарга хүлээткен.

ЧУРТТУҢ ЧЕР ИШТИНИҢ ЧОННУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУҢ БАЙЛАКТАРЫН —

● ССРЭ-нің Дээди Советинин тоску чыгынын үшкү сессиязы ●

Чер иштинин байлактарынын камгалалын улам ыңай күштелдирер болгаш ажыктыг казымалдарны ажыглаарын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында база чер иштинин байлактарынын дугайында ССР Эвилелинің болгаш эвилелдешкен республикаларын хоойлужудулгазынын үндезинеринин телевилелинің дугайында

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчызы депутат Н. А. ТИХОНОВТУҢ илеткелинин допчулалы

ССРЭ-нің Дээди Советинин амгы сессиязы совет улуска кайгамчыктыг үеде болуп эртин турар-дыр деп, илеткечи чуугаалаан. Чурт тоску беш чылдын панын ботталдырып доозарыча бузуредиг чоруп олар, СЭКП-нин ХХІХ сессиянын хүлөп алганы социалист экономиканы, культураны хөгжүдери, совет килдерин чагай байдалын улам ийди экижидеринин программасы ажылаары чедишкенин ботталын турар деп чүрөктүн дөрт чылдын түнелдерин бузуредиг көргүзүп турар-дыр.

Ол чылдарын дугурзуна национал орулга 26 хуу өскөн; үлөтүр продукциянын бүтүрүп үндүрери — 1,3-тен ажыг катан өскөн, чонун кызы саанына онааштыр боттут орулгалар 19 хуу өскөн. Тулушкун кайгамчык улут хемчээде чоруттугун турар, ол чорук 45 миллион ажыг кызын чурттага байдаларын экижидер арганы берген.

Совет кижилер СЭКП Төп Комитетинин партияга, совет улуска Кыргызынын ийи-биле чүүдүлгүну хүлөп алган. Чуртта 1975 чылдын панын онаалдарын болгаш беш чылдын ниятын-биле доолур болгаш ажыг күлгөңүлү дөш, бүдүрүгенин ажыктын белидери дөш бүгү улустун социалист чарыжы калбарган. СЭКП-нин ачегелин ХХХ сессиянын чымалдар дугайында СЭКП ТК-ның апрель (1975 чыл) Пленумунун шийтири күш-ажылаач колдурлушкуну чаа чалгынын өскүдүп үндүргөн.

Ада-чуртук Улут дайымында совет улустун Тилелгезинин 30 чылдыга холбаштыр

лактарына социалист өчү болгаш улус ажыл-агый чорударынын панын системанын комплекстиг, ажыктыг болгаш хулагалыг ажылаарынын, оларын камгалаларын өй-не таарымчалыг байдаларын тургузуп турар.

Совет улуска 1945 чылдын майнын төгүлүгү дүңгөрүп бисти аңгылап турар 30 чылдар үрей шаптырган хоорайларын, суурларын болгаш көдө суурларын, фабрикаларын, заводдарын болгаш шахталарын чулга катан тургусканынын үези болган эвес. Ол дөргө социалист экономиканын, эртемнин болгаш культуранын казан-лаа көстүп көрбөп хөгжүлгөңүн, совет килдерин чагай байдалын өзүлгөңүн база үези болган дээрин илеткечи сагындарган. Совет Эвилелинин улус ажыл-агый панын баугаар болгаш бедик темпнерин хөгжүп турар. Согул о чылдар дугурзуна бүдүрүгенин национал орулга чикер-биле алдырга ийи катан өскөн, а үлөтүр продукциянын бүдүрүп үндүрери ийден ажыг катан улгаткан.

Коммунист тургузушкунун сорулгаларын чедишкенин шийтирлээринге чуртта кол бойдуе байлактарынын бирээш бооп турар минералдыг чиг-эт курааларын чорумчалыг ажылаары чугула ужуру-дузалагы бооп турар деп, Н. А. Тихонов оңалар демдегелөө. Чер иштинин бай-

лактарына социалист өчү болгаш улус ажыл-агый чорударынын панын системанын комплекстиг, ажыктыг болгаш хулагалыг ажылаарынын, оларын камгалаларын өй-не таарымчалыг байдаларын тургузуп турар.

Улус ажыл-агыйнын эң чугула адырларын ажыктыг казымалдар-биле бүрүн хандыр арганы бөр болгаш экономиканын үр үези перспективга хөгжүтүрүп ийишкенин үндезин бооп турар минералдыг чиг-эт базаны чуртта тургузтуган деп, илеткечи демдегелөө. Совет Эвилелин хөмүр-лаш, нефть, демир рудазы, марганец болгаш хромит рудалары, фосфаттыг чиг-эт тыварынын талазы-биле дегелгейле бири чери болгаш газына база хой-хөй өңүт металлдар рудаларын тыварынын талазы-биле ийи чери көлөп турар.

Совет өргө-чакырганын чылдарын дугурзуна чүүр-бүрү ажыктыг казымалдарын муу-муу байлактын черлери шийтирленип тывышкан болгаш шийтирленип алынган. Хой чылдар иштинде чоруттуган шийтирленип болгаш геологтук дилээшкенин ажылаарынын кайгамчыктыг түнелди болза Урал-Волганын нефтьгаз районунда байлактын черлери, Барыш Сибирьде нефть болгаш газыг байлаактын черлери, Норильск районунда чед-никель рудаларын, Якутияда алмаздарын байлаактын черлери ажыктын болур.

Соңу-Барыш Сибирьдин нефтинин райондарынын шакпын хөгжүлгөңүн болза бистин хүшперивистин төдөргөй демдектеринин бараан болур деп, Леонид Ильич Брежнев

Москвадын Бауман сонгулда орутугун сонукчуларынын мурнуна чуве чуугаалап турган, оңалар демдегелөө. Шаанга шагга көңүс эон турган кыдыг-кызыгаар чер бистин карависка көзүлдүр-ле чуртун индустриалдыг улут району кылдыр хууруп турар-дыр.

Казахстанда, Белоруссияда, Бюм АССР-нин дельвисеринде болгаш өске-лаа районнарда нефтинин болгаш газын хой санын байлаактын черлери ажылаалы кирген. Чаа-чаа байлаактын черлери ажылаалга хаара түдүп киргени нефть болгаш газ үлөтүрүгүн дүргөн хөгжүрү арганын тургускан. Бир эвес 1946 чылда чуртка 22 миллион тонна нефтин тыпкан турган болза, бо чылдын газ конденсаты-биле калы оң тывыжы 490 миллион тонна болур.

Курскинин магниттиг аномалиянын демпр рудаларын курааларынын согул чылдар дугурзуна чедишкенин шийтирленип алынган болгаш ол черин байлактарын өргөн шийтирленип болгаш ажылаарын В. И. Ленин улут ужуру-дузалагы деп санап чорудар. Курскинин магниттиг аномалиянын чурттуу кара мелургиянын хөгжүлгөңүн шийтирленип роль ойнаар ужурулар.

Кривой Рогтун демир рудалыг болгаш Донецкин хөмүр-лаштыг бассейнерин бистин экономикамыста чугула чери өскөн турар.

Совет Эвилелинде бүгү демир руданын барык деп кезеж Кривой Рогтун бүдүрүгө черлеринде бүдүрүгүн үнүп турар.

Дег үлөтүрүгүн өске-лаа улут-улут райондары тургустунган болгаш күштүгү-биле хөгжүп турар.

Байкал-Амурунуң демир-орук магистралынын тулушкуну Шибирьнин чөп чүгүлде болгаш Иракки Чөөн чүгүтүч районнарда кайгамчык хой бойдуе курааларына, коосталып турар хөмүр-лаштарын Минурну-Якут бассейнинин ховар дөш байлаактын черлери, кара, өңүт, ховар болгаш улут өртем-үезиг металлдар рудаларынын, дугуржугун болгаш өске-лаа ажыктыг казымалдарын байлаактын черлери шийтирленип алырыга чедер арганы ажыктын боор.

Улус ажыл-агыйнын хөгжүлгөңүн минералдыг чиг-эттин ийи-бүрү хемчеглерин хергелөөр чорукту шакпын-биле өстөр деп, Н. А. Тихонов улумчулаан. Хой-хөй ажыктыг казымалдарын тывыжы, чигелел көргө 8—10 чыл эртен санаында-ла ийи катан өскөн турар. Ол чорук ажыктыг казымалдарын чулга шийтирленип тывышкан курааларын үргүлүг өстөрүнө эвес, харын база чер иштинин байлактарын камгалалыг чарыкдарын неген турар-дыр.

Минералдыг чиг-этти ажылаарын экижидери — улус ажыл-агыйында материалдыг чарыкдарын өвөжөлгөңүн эң чугула негелелеринин бирээш бооп деп, СЭКП-нин ХХІХ сессиянын Директиваларында айткан. Чорук минералдыг чиг-эттин чууга чалгыс хуу камгалалыг беши бүдүрүлгө 1 миллион тонна калыны, 5 миллион кире тонна нефтин, 3 миллиард куб метр бойдуе газын немей хаара түдүп киргени-биле дөк болур-дур.

Чер иштинин көвөй байлактарын ужуру-дузалагы экономиканын болгаш өртем-техниктиг депшилгенин шакпын хөгжүлгөңүн үезинде улам ураан. Казинин ажыл-чорудулгазынын хой-хөй талалары чер иштинин чүдүлгөңүн, оон алдыр продукциянын ажылаары-биле холбашкан болур. Чер иштинге яны-бүрү техниктиг болгаш транспорт чүдүлгөңүн база тулгаларын кылдыр алаар, Ону нефтин, газы, яны-бүрү материалдарын шыггал, кадалаарына, хоралыг бүдүрүлгөңүн болгаш бүдүрүлгө артыкчыларын көөп, чактарына ажылап турар.

Чер иштин казын, ажылаарын ниятыга, чамыкта харында бойдуе чүдүлгөңүн дыка салдарыг байдалын таварыштырып турар. Чамык таварылааларда көдө ажыл-агый шөлү ажылаалдан үнүп турар, арга-иштарга хойа чедер, райондарын, чер кырынын тургузу болгаш агаар-салтын шийтирленип улут-иштинин гидрогеологтук көрүм-чүрүм өскөлдөр, черик кыры, агаар болгаш сүт дельвисерлери бүдүрүлгө артыкчылары-биле шийтирленип, ботталын турар чүдүлгө болур.

(Уланчызы 2-ги артында).

Мал чеминиң белеткели — шалыпчы фронт

СИГЕННИ КЕЗИП КИРИПКЕН

«Улут-Хаа» совхозтун Көк-Чыраа салбарынын ажыл-ишчилери шийтирли малыга бижик чөм-суурну тургузар дээш демиселчел организастык-биле кирген. Ийди Донгак Бирлейиниң удуртканы он ийи составтыг эвенозун сипенчилери бо ажыла болгаш кирген. Олар Көк-Чырааның погаш кажазынын иштинде буга калы чырылгын чагай үнүп соолууду көк сипени хол калдырып-биле кезин турар.

Ийи малыга арбын чөм-суурну тургузар дээш демисел хайышкан. Баштайгы хүнерде дөккөн сипени бо хүнерде Донгак Бирлейиниң эвенозу болуп эгелээр. Эвенолара аякынын шымарын хуу бүрү контролдап, ийи күжү хүнүң-не немеп турар. Бар арга-курааларында ажылаан, салбарын сипенчилери боттарынын социалист хүлээлелерин күжүлгөңүн бүрүн бузуредиг ажылап турар.

Ийи малыга арбын чөм-суурну тургузар дээш демисел хайышкан. Баштайгы хүнерде дөккөн сипени бо хүнерде Донгак Бирлейиниң эвенозу болуп эгелээр. Эвенолара аякынын шымарын хуу бүрү контролдап, ийи күжү хүнүң-не немеп турар. Бар арга-курааларында ажылаан, салбарын сипенчилери боттарынын социалист хүлээлелерин күжүлгөңүн бүрүн бузуредиг ажылап турар.

ЧАРТЫК ЧЫЛДЫН АЖЫРГАН

Тудугжу Нонан-ол Дайнамович Оорман «Кызыл-тудуг» трестиниң шугуму-биле найысылалдын тудуунда ам чээрби чыл ажылап келген. Бо дүрүлгүлүгү тудугу хой чылдар иштинде он-он аныя кижилерин тудугунуң мөргөжилгине өрткөн.

Бо хүнерде ол болза Кызылдын дөртү мнрорайонунда Борис Александрович Белковтун удурткан бригадалында ажылап турар.

Бригада эртен чартын чылдын тудуг планын ажыг күжүскөн. Нонан-ол Дайнамович болунга онаашкан планын үргүлүк 130—140 хууга күжүскөн келген. 1974 чылдын социалист чарыжынын тилелчизи деп хөрөк демдээ-биле база ол шаңнаткан.

КОНФЕРЕНЦИЯ ЭГЕЛЭЭН

Политиктиг чарыжынын бажыныга ССРЭ-нің Хамаат ужуру чүүл министрствозунун өртем-техниктиг конференциязын дүү ажылап эгелээ. Ийди ужуру чуугула агаар оруктарына болгаш зоналарга кыска болгаш өң аякы чалгыларын радио харылаа азын экижидериниң организастыг талазы-биле алыгынын чуугаалаажыл турар. Конференциянын ажыламыда ССРЭ-нің Хамаат ужуру чүүл министрствозунун аппаратынын болгаш оон бүдүрүлгөңүнүн ужуру чүүлдүн өртем-техниктиг институттарынын, Красноярскинин ужуру чүүл эргелелинин, Тываның апабүдүрүлгөңүнүн ажылаачылары киржил турар.

Конференцияны СЭКП Тыва обкомунун секретары В. И. Попов ажыган. Ол конференциянын салын турар сорулгаларын дугайына хамаат ужуру чуугула радио-техниктиг дөргөлелеринин болгаш радио харылаа азын талазы-биле Төл эргелелинин ишталыгынын оралакчы А. И. Александров чуугаалаан. Хамаат ужуру чүүл министрствозунун радио-техниктиг институттарынын, Красноярскинин ужуру чүүл эргелелинин, Тываның апабүдүрүлгөңүнүн ажылаачылары киржил турар.

Ийди ужуру чуугула агаар оруктарына болгаш зоналарга кыска болгаш өң аякы чалгыларын радио харылаа азын экижидериниң организастыг талазы-биле алыгынын чуугаалаажыл турар. Конференциянын ажыламыда ССРЭ-нің Хамаат ужуру чүүл министрствозунун аппаратынын болгаш оон бүдүрүлгөңүнүн ужуру чүүлдүн өртем-техниктиг институттарынын, Красноярскинин ужуру чүүл эргелелинин, Тываның апабүдүрүлгөңүнүн ажылаачылары киржил турар.

А. ВАСИЛЬЕВ.

ШИИТПИРЛИГ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫР

● Хой кыргыздазынын хүн демдегелели ●

Июль 4-те медээ-биле алырга, республикада кыргызча чоругу 920 муң хойдан 438 муң ажыгы кырган. Ыңчангаш кыргыз хойун чартык бесин четлөөн. Кыргыз хойдан 773.110 центнер дүк азы бир башка онааштыр 1,7 кг дүк алыган. Республика чартык чыдаа 6000 центнер дүктү күрүңгө салар турган, оңу 5106 центнер кылдыр дужаган.

Бо чылдын кыргыздазынын темпиз эртен чылдындыан элээн оожум болуп турар. Тус-тус райондарын алырга, өң-не хой койту Чөөн-Хемчик районун ажыл-агыйлары бо чууга кампаниянын организастыг болгаш шалыктын чорудуп турар. Ында кыргыз ужурулук 142 муң хойдан ам

оожум темпиз чорудуп турар черлери маңа оңалар эйишкө чоругу. Оларга хамыктыг мурнуна Бай-Тайга район хамдары. Аңаа кыргыз чоругу 63.600 хойдан ам чүгө 10 муң ажыг хой кыргызтыг болу. Бо ажыл өңүр районда онза багай чоруттугун турар. Ол районун ажылаачылары кыргыз ужурулук 63.400 хойдан амга чедер дөңүлүк 14 муң ажыг кыргыз. Оон аңгыда Танды, Бирик, Хем, Кызыл, Мамгун-Тайга районнар хой кыргыздазынын

талазы-биле хоюдул турар. Ам кыргыздазын оожум темпиз агартып болур чөптүг чылдаган чок. Хойнуң дүгү хозван, харын-ла союду, төктүп дүжүп турар апарган. Кыргызда пункттарынын шагдала сеплеттинген болгаш кыргыз чарыктын чөптөлдөгүн турар ужурулук. Ыңчаарга хоюдулаашканын хол өңдагааны чуул? Хамааттын мурнуна кыргыздазынын ажылын багай организастыгында-дыр. Хойну электирлг хем-биле дүргөн кыргыз дээн ыпкыш

ымак депшилгенин аргаларын өскөлдөрүнө, аңаа кыргыз чарыктын бөдөрүнө ажыл-агыйларын дүртүгүчүлүк, тускы эртемчилери кичөөй салбай, хойну эргидеги шыкша, хол хамыш-биле кыргыздазынын ийишкенин кыл турар оорук бо чуугаа ажылды саадалып турар. Ам хой кыргыздазын өң-не кыска хуусаала бедик темпиз, организастыг доозар дээш шийтирленип хемчеглерин алырга ажыл-агыйларын удурткучуларында, тускы эртемчилеринде негеттинген турар. Күрүңгө дүк садарынын панын күжүскөлдөр, малдын чыгыр семиргалгезин елешкенин чорудары оон колуунда хамдары дээрин ултас керек.

ЧУРУКТА: Н. Д. Оорман. А. МОНГУШТУҢ фотоу.

